

Forfatter: Heiberg, Johanne Luise

Titel: Udrag fra Et liv genoplevet i erindringen, Bind I 1812-42

Citation: Heiberg, Johanne Luise: "Et liv genoplevet i erindringen", i Heiberg, Johanne Luise: *Et liv genoplevet i erindringen*, udg. af Niels Birger Wamberg , Gyldendal, 1973-74., s. 368. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-heibfr01-shoot-idm139849787688576/facsimile.pdf> (tilgået 03. maj 2024)

Anvendt udgave: Et liv genoplevet i erindringen

rerne kunne høres igennem den. Når han med den blege kind, de skælvende læber, de tårefyldte øjne stod der, den overmodige Hakon, overladende sig til det drømmende sværmeri, hvor mange øjne var da tørre i det tætbesatte hus? Hvor mange hjerter formåede at slå i den vante takt? – Og nu hans komiske roller! Hvilken Peer Degn! Hvilken Jeronimus! Når Ryge kom fra baggrunden som Jeronimus og spadserede ned mod lamperne, støttende sig til sin høje Jeronimusstok – da behøvede intet menneske at spørge, i hvilket århundrede denne skikkelse havde hjemme. – Og dog – inden kort tid glemt, aldeles glemt! Glemte i den grad, at mængden kort efter var lige så begejstret over en mat kopi. Ja, sandelig hører der noget til at bevare sin lyst, sin interesse, sin flid, sin kærlighed til noget så forgængeligt, vil du måske sige? Og dog hører der kun et til: at arbejde sig op til det standpunkt, på hvilket man intet begærer, undtagen selv at have sjæleglæden i øjeblikkets udøvelse. Og til dette punkt tror jeg virkelig, at Ryge var nået som kunstner. Jeg erindrer, at da han og jeg en dag samlede til en prøve på et nyt stykke, spurgte jeg ham: »Når tror De, at dette stykke kan komme til opførelse?» hvorpå han svarede mig: »Jeg ved det ikke, og det er mig også ligegyldigt. Jeg har i lang tid i fuldt kostume spillet denne rolle i ensomhed for mig selv i min stue, så godt kommer jeg næppe nogensinde til at spille den på teatret, og jeg ved, at min bedste nydelse har jeg alt haft.« Jeg spurgte ham, om det virkelig var muligt, at han kunne sætte dette mål som det højeste. – »Ja,« sagde han, »i de senere år formår jeg det.« Disse for mig uforglemmelige ord gav mig stof til megen eftertanke. Jeg har i de mange år bevaret dem i min hukommelse, og jeg følte deres fulde betydning i de sidste år, hvori jeg virkede i teatrets tjeneste.

[Ryge havde i mange år besørget stykkerne sat i scene ved teatret. Scenestruktørposten var altså blevet ledig. I denne forleghed anmodede man nu Heiberg – hvis virksomhed ved teatret hidtil bestod dels i censuren, dels i at levere originalarbejder, dels i at vælge og oversætte udenlandske frembringelser af skuespil og operaer – om at påtage sig scenestruktørens funktioner. Han påtog sig dette midlertidigt; funktionerne begyndte. Det var ikke faldet Heiberg ind, at enkelte af skuespillerne attråede den ledige plads, men nu mærkede han til sin forundring, at skuespillerne,

med hvem han hidtil, på Nielsen nær, havde stået i et venskabeligt forhold, med ét satte sure og vrede miner op imod ham. De af dem, som havde gjort sig håb om pladsen, gjorde nu de andre begribeligt, at det var en krænkelse mod dem alle, at ikke en skuespiller atter var valgt til posten. De rasede og deklamerede så længe for de svage i ånden, at de fik alle ophidsede mod den mand, hvem de i så mange andre retninger skyldte så meget, så mange af deres bedste frembringelser, og med hvem de i så mange år havde arbejdet i venskab og i anerkendelse af, hvad han havde været for den danske skueplads. Smerteligst og mest uventet traf den stærkeste opposition ham fra skuespiller Phister, hvem Heiberg især havde omfattet med al den kærlighed, som en digter kan have for den skuespiller, han i så mange af sine arbejder skrev de betydeligste roller for. Men Heiberg satte en stor pris på Phister som kunstner; hans korrekthed, hans intelligens i opfatningen, den alvor, hvormed Phister udførte sit kald, havde forskaffet ham Heibergs særdeles yndest. Også havde Phister, i de mange år de havde arbejdet sammen, tilsyneladende vist Heiberg en stor hengivenhed. Det ligger ikke i en redelig og sanddru natur som Heibergs at nære mistro mod nogen, og mindst mod sine venner. Han var derfor i høj grad forundret herover, og man kunne knap bringe ham til at tro herpå, uagtet det lå tydeligt for dagen. Heiberg mente imidlertid, at det var en overgang, og tog ikke videre notits af disse små kævlerier. Hans tro på Phisters hengivenhed for sig havde rigtignok et par år iforvejen fået et knæk ved følgende lejlighed. Da geheimeråd Adler i Frederik den Sjettes sidste tid blev ansat som direktør ved teatret, fandt denne, at direktionen på forskellige måder kunne drage nytte af Heibergs indsigt i dramaturgiske anliggender, og han trak ham nærmere ind i bestyrelsens virksomhed, så at Heiberg deltog i direktionsmøderne for at give råd i forskellige retninger og være direktionen behjælpelig i, hvad denne måtte ønske hans bistand i. Der havde på dette tidspunkt oftere ved teatret været talt om imellem os skuespillere, at det var en ufuldkommen måde, hvorpå vi blev bekendt med de nye stykker, der skulle opføres. Rollerne blev nemlig uddelt til hver især, og da kom man sammen, og hver læste nu sin rolle op. For at kunne oplæse en rolle rigtigt og godt vil vel enhver indse, at man må have et begreb om stykket i sin helhed, og hvilken plads den

enkelte rolle indtager heri. Det var derfor yttret af mange og især af mig selv, at først burde man høre stykket oplæst af en enkelt for at få et totalindtryk, og da kunne man i forening læse hver især sin rolle, som man da kunne have et begreb om. Denne anskuelse var Heiberg så aldeles enig i, at han fandt enhver anden form forkastelig. Han troede derfor at handle i alles interesse ved nu at indføre denne fremgangsmåde til alle parters tilfredshed. Men her kan man udbryde med Høiberg: »Hvad har Fanden ikke at bestille« i et kunstnersamfund. Man satte sig nu i hovedet, at det var en krænkelse mod skuespillerne, at en digter oplæste et stykke for dem; at der lå heri, at de ikke kunne læse, at man behandlede dem som unyndige børn, at oplæsningen virkede skadeligt på deres opfatning etc. etc. At der endogså var dem, der ville udsprede, at Heiberg ikke kunne læse, er så latterligt for enhver, der nogensinde har hørt ham oplæse – og det havde ikke få i hans samtid – at de ingen vej kom med denne påstand.

Disse oplæsninger blev nu på direktionens befaling sat igang under idelige forsøg fra skuespillernes side at lægge hindringer i vejen derfor, hvilket skete på en måde, som jeg tror de er bedst tjent med, at jeg fortier. I Heibergs nærværelse virkede dog hans personlighed således på dem, at de ikke så lige vovede at give deres barnagtige forbitrelse luft, men des kraftigere skete det på hans bag. Værre gik det dog Oehlschläger en gang, da han ønskede at læse et af sine arbejder op for dem. Phister, hvem stykket mishagede, sad på den skånseløseste måde og gav sit mishag tilkende ved gebærder og miner. Jeg var nærværende, og dette brud, ikke alene på digteren, men på agtelse for den gode tone, smertede og sårede min følelse, så at jeg ikke kunne lade være ved minner at give Phister tilkende, at jeg bad ham holde inde dermed. Men hvor forlegen blev jeg ikke, da han ganske højt over bordet udbød som svar på min tavse bøn: »De vil da vel ikke forlange, at man skal være opmærksom ved det kedelige srykke?« Hvilken virkning denne replik gjorde på digteren, ved jeg ikke, thi jeg vovede ikke at se op; men det ved jeg, at jeg inderlig bedrøvet kørte hjem. Jeg havde nu engang vænnet mig til at dele disse menneskers hæder og skam. Henimod et årstid varede disse uhyggelige læseprøver, da Heiberg anmodede direktionen om atter at lade dem bortfalde, såsom de jo under sådanne omstændigheder var til